

ศิลปการแสดง

เพลงบอกเมืองนครศรีธรรมราช

วิมล คำศรี

(ต่อจากฉบับที่แล้ว)

๔. ปัจจัยสนับสนุนส่งเสริม

การเล่นเพลงบอกเมืองนครศรีธรรมราช

จากหลักฐานทางวรรณคดีไทย ทั้งในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ ได้ข้อสรุปตรงกันว่า ความเจริญรุ่งเรืองของศิลปะ (เฉพาะวรรณคดี) แต่ละยุคสมัย โดยเฉพาะยุคที่เจริญรุ่งเรืองสูงสุดนั้น นักปราชญ์ราชกวี่จะทำงานอย่างเข้มแข็ง ประชาชนสนใจในกิจการงานกวี่อย่างครึกครื้น จนกล่าวได้ว่า ถึงขั้น หายใจเป็นกลอน เลขที่เดียว

ความเจริญรุ่งเรืองดังกล่าวนี้ อาจจะเป็นเพราะปัจจัยต่อไปนี้

สมัยกรุงศรีอยุธยา ศิลปะวรรณคดีมีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุดสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เนื่องด้วยมีปัจจัยเกื้อกูลหลายประการดังเช่น

๑. เหตุการณ์บ้านเมืองช่วยให้วรรณคดีเจริญเวลานั้นมีบาทหลวงเข้ามาสอนศาสนาคริสต์มาก สมเด็จพระนารายณ์มหาราชจึงทรงส่งเสริมให้นักปราชญ์ช่วยกันแต่งหนังสือเพื่อนำใจมึให้คนไทยหันไปเข้ารีตศาสนาคริสต์

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ หนังสืออ้างอิงวิชาภาษาไทย ประวัติวรรณคดี หน้า ๕๗-๕๘, และ ๑๓๒-๑๓๕

๒. สมัยนั้นไทยชนะเชียงใหม่ การได้ชัยชนะในสงครามย่อมคลาไต่ให้กวีแสดงความชื่นชมออกมาเป็นกวีนิพนธ์

๓. สมัยนั้นกวีได้รับความโปรดปรานจากพระมหากษัตริย์ พระองค์เองทรงเป็นกวี ทรงจัดราชสำนักเป็นที่ชุมนุมกวี และทรงชุบเลี้ยงกวีเป็นอย่างดี ฟังสังเกตได้จากประวัติของศรีปราชญ์ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้ว

กวีในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มีมากหน้าหลายตาด้วยกัน ต่างคนต่างทำงานอย่างจริงจัง พระมหाराชครู ปุโรหิตของพระมหากษัตริย์ แต่งเสื่อโคคำฉันทน์ และสมุทรโฆษคำฉันทน์ตอนต้นพระโหราธิบดีแต่งจินตามณีขึ้นเป็นแบบเรียนภาษาไทยเรื่องแรก ศรีปราชญ์ก็แต่งอนิรุทธคำฉันทน์และกำสรวล พระศรีมโหสถแต่งกาพย์ห่อโคลง และโคลงขอพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ดังนี้
 * เป็นต้น

เหตุแห่งความเจริญทางวรรณคดีอย่างสำคัญคือ การตั้งราชสำนักเป็นศูนย์กลางแห่งการเคลื่อนไหวทางวรรณคดี โดยปกติตอนกลางคืนสมเด็จพระนารายณ์มหาราชมีพระราชกรณียกิจที่ทรงบำเพ็ญเป็นกิจวัตรอยู่อย่างหนึ่ง คือ การชุมนุมนักปราชญ์และกวี หลังจากทรงสดับสังคีตและการฟ้อนรำแล้ว จะทรงธรรมสาธกัจฉากับนักปราชญ์ราชบัณฑิตที่เข้าเฝ้าเป็นประจำ เช่น พระมหाराชครูและพระโหราธิบดี ในระหว่างเวลานั้นย่อมสนทนากันถึงอักษรศาสตร์และวรรณคดีด้วย ฉะนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า สภาธรรมสาธกัจฉาของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชก็คือ สภาแห่งอักษรศาสตร์และวรรณคดีของชาติส่วนหนึ่งด้วย

อนึ่ง ปรากฏว่าในการประชุมเช่นนั้น คงจะมีการเล่นต่อโคลงกันด้วย เห็นได้จากกรณีที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงมอบโคลงพระราชนิพนธ์ให้พระโหราธิบดีไปแต่งต่อ เป็นต้น

ส่วนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ศิลปวรรณคดีเจริญรุ่งเรืองสูงสุดในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒

รัชกาลนี้ วรรณคดีเจริญถึงขีดสุด เพราะพระมหากษัตริย์พระองค์นี้ทรงเป็นศิลปินโดยแท้ ทรงส่งเสริมงานศิลปะทุกประเภท เช่น การกวี การละคร และการช่างฝีมือ

ความเจริญและความเคลื่อนไหวทางวรรณคดีอาจแยกได้ดังนี้

๑) ทางราชสำนัก ด้วยเหตุที่พระองค์โปรดการละคร กิจการแผนกนี้จึงเจริญไปพร้อมๆ กับการกวี ทรงพระราชนิพนธ์บทละครหลายเรื่อง ทรงขอแรงกวีที่มีชื่อช่วยกันไปแต่งบทละครเป็นตอนๆ แล้วนำเอามาอ่านถวายหน้าที่นั่ง และต่อหน้ากวีที่ปรึกษาของพระองค์ กวีที่ร่วมงานครั้งนั้นที่สำคัญคือ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ และสุนทรภู่ เป็นต้น มีเรื่องว่า สุนทรภู่แต่งกลอนหน้าที่นั่งจนเป็นที่โปรดปรานหลายครั้ง และครั้งหนึ่งได้แก้กลอนพระนิพนธ์กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ (รัชกาลที่ ๓ ภายหลัง) จนกริ้วทรงหาว่าทักหน้าที่นั่ง เป็นเหตุที่สุนทรภู่ต้องเดือดร้อนในภายหลังรวมความว่า ทางราชสำนักวรรณคดีรุ่งโรจน์มาก พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โปรดกวีและชุบเลี้ยงเป็นอย่างดี มีวรรณคดีสำคัญเกิดขึ้นมาก ทั้งที่เป็นบทพระราชนิพนธ์และเป็นนิพนธ์ของกวีอื่นๆ

๒) ทางประชาชน เมื่อพระมหากษัตริย์ทรงนำทางวรรณคดี ประชาชนก็พากันนิยมตามกันไปด้วย ใครมีสติปัญญาดีแต่งหนังสือ เช่น พระยาตรังและนายรินทร์ธิเบศร์ (อิน) แต่งนิราศ พระยาไชยวิชิต (เผือก) แต่งโคลงขอพระเกียรติ รัชกาลที่ ๒ สุนทรภู่แต่งนิราศต่างๆ และดูเหมือนจะเริ่มแต่งพระอภัยมณีตอนต้น ประชาชนทั่วไปเล่นการเล่นทางวรรณคดีกันมากขึ้น เช่น เพลงยาว สักวา ดอกสร้อย และเสภา

จากตัวอย่างหลักฐานดังกล่าว แสดงว่า ผู้
อุปถัมภ์กวี หรือ ศิลปิน ประชาชน และบริบทหรือ
สิ่งแวดล้อมทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุน
ส่งเสริมศิลปะให้มีความเจริญรุ่งเรือง

การเล่นเพลงบอกเมืองนครศรีธรรมราช มีเหตุ
ปัจจัยสนับสนุนส่งเสริม ทำนองเดียวกันกับศิลปะ
วรรณคดี คือ ผู้อุปถัมภ์ศิลปินเพลงบอก ประชาชน
และบริบทหรือสิ่งแวดล้อมทางสังคม ดังเช่น

ผู้อุปถัมภ์ศิลปินเพลงบอก

ผู้อุปถัมภ์ศิลปินเพลงบอกเมืองนครศรีธรรม
ราช ตั้งแต่ยุคต้นๆ คือ ก่อนปี พ.ศ.๒๔๑๕ กระทั่ง
ถึงปัจจุบันได้คลี่คลายมาเป็นลำดับ กล่าวคือ แรกเริ่ม
เดิมที วัดหรือภิกษุ หรือสถาบันศาสนา มีบทบาท
สำคัญยิ่ง กาลต่อๆ มา มีผู้อุปถัมภ์เพิ่มขึ้น เช่น ผู้มี
ฐานะดีที่มีใจรักในศิลปะศิลปินเพลงบอก นักจัดรายการ
สถาบันการศึกษาขององค์กรของรัฐและเอกชน เป็นต้น
ซึ่งจะได้นำเสนอให้เห็นเป็นแนวทางแต่พอสังเขป
ดังเช่น

๑. วัด ภิกษุหรือสถาบันศาสนา

ภิกษุที่สนใจกาพย์ กลอน และอุปถัมภ์คำจูน
ศิลปินเพลงบอกในรูปลักษณะต่างๆ มีอยู่หลายรูป
ทั้งที่มรณภาพไปนานแล้ว และยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน
เช่น พระรัตนธัชมุนี (ม่วง) วัดท่าโพธิ์รวมหาวิหาร
พระรัตนธัชมุนี (แบน) วัดพระมหาธาตุรวมหาวิหาร
พระครูนนท์จรรยาวัตร พระภิกษุดำ วัดหัวอิฐ เมือง
นครศรีธรรมราช และพระครูเมตตาวิหารี วัด
นันทาราม ปากพนัง พระครูประภาตฤมิตถิตย์
วัดคงคาสวัสดิ์ ปากพนัง พระปลัดเลี่ยม อาสโย
(เลี่ยมนาครภัก) วัดเพชรจริก พระครูพิพิธคณาทร
(พื้น สุวโจ) วัดบางพระ ปากพนัง พระครู
อรรถธรรมรส (บัวทอง) วัดท่าซอม (ท่าเสริม)
หัวไทร พระครูวินิจวิจารณ์ วัดสระโพธิ์ เข็รใหญ่
พระครูพิศาลศีลาพงศ์ วัดหัวค่าย หัวไทร พระครู

พระรัตนธัชมุนี (ม่วง)

วัดท่าโพธิ์รวมหาวิหาร นครศรีธรรมราช

ผู้สร้างสรรค์ศิลปะเพลงบอกเมืองนครศรีธรรมราช

เมื่อศตวรรษที่ผ่านมา

พนักศีลวิสุทธพิพุทธภักดี วัดศาลาแก้ว หัวไทร
พระธรรมรัตโนภาส วัดพระมหาธาตุรวมหาวิหาร
พระเทพปัญญาสุธี วัดแจ้ง เมืองนครศรีธรรมราช
พระครูวิฑูรธรรมนิเทศ วัดหน้าพระบรมธาตุ เมือง
นครศรีธรรมราช พระครูเรวัตศีลคุณ (พ่อท่านสังข์)
วัดดอนตรอ เข็รใหญ่ พระครูธรรมธาราธิคุณ
(พ่อท่านจบ) วัดบางจาก เมืองนครศรีธรรมราช ฯลฯ

ภาพลักษณะที่ภิกษุหรือสถาบันศาสนา อุปถัมภ์
คำจูนศิลปินเพลงบอก จำแนกเป็น ๓ ลักษณะ
สำคัญ คือ

วัดนันทาราม ปากน้ำ
สถานที่สร้างสรรคศิลป์เพลงบอกกลุ่มน้ำปากน้ำ

พระครูหนังสีลวิสุทธมัทธกถิ วัดศาลาแก้ว หัวไทร
ผู้อุปถัมภ์ค้ำชูศิลป์เพลงบอกกลุ่มน้ำปากน้ำ

ก) สร้างสรรค ศิลปินเพลงบอก ด้วยวิธีการใช้ วัดเป็นศูนย์กลางให้การศึกษา ฝึกหัด ส่งเสริม เพิ่มพูนทักษะเรื่องกาพย์กลอนเพลงบอก วัดจึงเป็น ศูนย์รวมของศิลปินหรือผู้สนใจการเล่นเพลงบอก โดยมีภิกษุเป็นศูนย์ประสานงานและส่งเสริมพัฒนา การของศิลปินเพลงบอก ทำนองเดียวกันกับการ ตั้งราชสำนักเป็นศูนย์กลางหรือศูนย์รวมของ นักปราชญ์ราชกรวี

ข) สร้างงาน สร้างเวที สร้างสนาม ให้ศิลปิน เพลงบอกได้มีโอกาสแสดงความสามารถ เช่น การ จัดงานประเพณีเทศกาลต่างๆ ขึ้นในวัด แล้วเปิด โอกาสให้ศิลปินเพลงบอกได้มีโอกาสเล่นเพลงบอก ในงาน ทั้งในลักษณะของการมีค่าตอบแทน และการ กุศล แล้วแต่กรณี การจัดการประกวดแข่งขันประชัน เพลงบอกชิงรางวัล เป็นต้น

ค) ส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานของศิลปิน เพลงบอกในรูปลักษณะต่างๆ เช่น การกล่าวแสดงความ ชื่นชมในผลงานของศิลปินเพลงบอกให้เป็น ที่ทราบของประชาชนทั่วไป การเปิดโอกาสให้ศิลปิน เพลงบอกได้แสดงความสามารถต่อหน้าสาธารณชน การบันทึกเสียง แล้วเปิดให้ประชาชนได้ฟังในกาล เวลาอันเหมาะสม เป็นต้น

ภิกษุหรือสถาบันศาสนากับการอุปถัมภ์ค้ำชู ศิลปินเพลงบอกในรูปลักษณะเหล่านี้ ปรากฏชัดเจน ณ วัดต่างๆ ดังกล่าวแล้ว มาตั้งแต่ยุคต้นๆ และค่อยๆ คลี่คลายเปลี่ยนแปลงมาเป็นลำดับ จนกระทั่งภิกษุ หรือสถาบันศาสนาค่อยๆ ลดบทบาทลง ด้วยเหตุ ปัจจัยนานาประการ

อย่างไรก็ตาม ภิกษุหรือสถาบันศาสนาที่บรรดา ศิลปินเพลงบอกยอมรับกันว่าเป็นสถาบันชั้นครูสูงสุด คือ พระรัตนธัชมุนี (ม่วง) แห่งวัดท่าโพธิ์รวมหา วิหาร ดังมี บทเพลงบอกต่อไปนี้

วัดท่าโพธิ์เป็นวัด
ที่ติดอยู่ในประวัติศาสตร์
เพราะเป็นที่ทำนบกของนักปราชญ์
ท่านผู้ฉลาดใหญ่

ใครเป็นศิษย์ของวัดท่าโพธิ์
รู้สึกว่ามันโก้ขึ้นเหลือใจ
เพราะท่านผู้ใหญ่เขาเคยยกย่อง
รับรองตลอดมา

อันความดีของท่าน
เจ้าคุณนั้นที่สร้างไว้
ยังมีมากมายอยู่ในวัด
นำโสมมนัสสา

เช่นโรงเรียนประจำจังหวัด
ท่านเป็นผู้จัดสร้างมา
เช่นเบญจมาศทุกวันนี้
เดิมมีชื่อขึ้นที่ท่าโพธิ์

เป็นแหล่งหลักอันศักดิ์สิทธิ์
เป็นที่ผลิตคนดี
แล้วอวาสนี้ถ้าเปรียบทั่วจังหวัด
เป็นวัดอวาสุ

คำพิงเพยเขาเคยพูดไว้
ว่าใครอยากเป็นนายต้องอยู่ที่ท่าโพธิ์
เป็นที่โชว์ผลงาน
เรื่องด้านผลิตคน"

(เพลงบอกเขียน เพชรคงทอง)

บรรดาศิลปินซึ่งเป็นศิษย์ของแต่ละสำนัก หรือ
ได้รับการอุปถัมภ์คำชูกจากสำนักใดก็จะยึดมั่นกตัญญู
ต่อสำนักนั้น เมื่อจะแสดงที่ใดคราวใดก็มักจะไหว้ครู
ของสำนักนั้นๆ เสียก่อน แล้วกล่าวยกย่องสรรเสริญ
ครู เพื่อเป็นสิริมงคล แล้วจึงเล่นเพลงบอกตามกติกา
หรือกระทำในครั้งนั้นๆ เมื่อการเล่น/แสดงสิ้นสุดลง
ก็มีบทอาลาอย่างสรรททวารวะ ดังเช่น

เดชะบุญท่านเจ้าคุณม่วง
พอได้ลาล่วงโลกลับแล้ว
สู่สถานพิมานแก้ว
ในที่อันแวงใส

ท่านเจ้าคุณพระองค์นี้
เป็นที่บำรุงโลกย์
น้ำใจศิษย์สมัครมัน
ในกตัญญู

(เพลงบอกเนตร ชลารัตน์)

ขอกราบลา	ท่านเจ้าคุณ	การุณรัก
ให้ผมพัก	หนึ่งคืน	ขึ้นหนักหนา
มีหมอนมุ้ง	ยุ่งร้าย	ไม่รบรา
หลับเต็มตา	ตื่นตัว	ไม่มัวนอน
พร้อมพระครู	วิฑูร	เพิ่มพูนพัก
สบายนัก	รุ่งตะวัน	จะผันผอน
เคยมาจริง	วิงเอย	ไม่เคยนอน
พอพักผ่อน	พุดจา	รู้ทำที่
เป็นผู้ใหญ่	ใจสว่าง	ในทางศิลป์
ผมทราบสิ้น	รักหวง	ปลื้มทรวงศรี
สมองไว	โนนินทร์	ตนได้ดี
บุญท่านที่	บวชกาย	ได้สุขใจ
ไม่มีบุญ	หนุนช่วย	ด้วยปางหลัง
สูงกว่าหนึ่ง	เข้าชั้น	ทันสมัย
หรือเขียนบท	มโนรา	ก้าวหน้าไกล
บุญหนุนใจ	รักสงฆ์	วงศ์เมธา
วิงสาธุ	ลูได้	ฝ่ายผ้าเหลือง
ให้รุ่งเรือง	สะอาด	ทางศาสนา
ให้อายุ	ลูวัน	ขึ้นชรา
ผมไปมา	หยุดนอน	ไม่ร้อนใจ
พี่เต็มตาย	หายสูญ	อาดูรจิต
จงรับศิษย์	อีกหน	วิงคนใหม่
เมื่อมีงาน	ท่านสั่ง	วิงหนังไป
จงตั้งใจ	ว่าได้	เปล่าไม่มี

ผมมอบตัว เป็นศิษย์ ท่านพิดีให้
 วิงจะได้ ชูหน้า เป็นราตรี
 ขอจบคำ ร่ำว่า ขอลาที
 สวัสดิ์ ท่านเจ้าคุณ ขอบุญลา
 (ประวิง ป.ชี้ช้าง)

จะเห็นได้ว่าวัด ภิภุหรือสถาบันศาสนาในอดีตมีบทบาทสำคัญ ยิ่งต่อศิลปินเพลงบอก

๒. องค์กรของรัฐ

เพลงบอกและศิลปินเพลงบอก เป็นเรื่องของพื้นบ้าน เมื่อเทียบกับโจนละคร ฟ้อนรำซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องอยู่กับราชสำนักจะพบว่า องค์กรของรัฐในยุคก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองจะให้ความสนใจ เรื่อง "พื้นบ้าน" โดยเฉพาะเพลงบอกค่อนข้างน้อย แต่บางช่วงเวลาศิลปินพื้นบ้าน ก็ได้รับความสนใจ จากองค์กรส่วนกลางอยู่บ้างเช่นกัน ดังมีหลักฐานปรากฏว่า ศิลปินพื้นบ้านได้รับการอบรม จากองค์กรของรัฐส่วนกลาง เช่น ทางราชการได้เชิญศิลปินพื้นบ้านเข้ารับการอบรม ศิลปวัฒนธรรม ณ กรมมหรสพกรุงเทพมหานคร ในช่วงปลายรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว^๑ เป็นต้น ส่วนองค์กรของรัฐในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะระดับอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ศิลปินจะได้รับต้อนรับและอุปถัมภ์ค้ำชูอย่างใกล้ชิด

อย่างไรก็ตามจากหลักฐานทางการศึกษาคติชนวิทยาและวัฒนธรรม พบว่า องค์กรของรัฐส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น ได้หันมาสนใจ ในแง่ของการสนับสนุนศิลปินพื้นบ้านค่อนข้างจริงจังและกว้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ.๒๕๐๐ เป็นต้นมา^๒ โดยเฉพาะ

เจริญ คลั่งทอง นักจัดรายการ
 ผู้มีจิตวิญญูณาศิลปินพื้นบ้านอย่างมั่นคง

สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาที่เปิดสอนรายวิชาคติชาวบ้าน หรือ คติชนวิทยา เพราะโดยธรรมชาติของรายวิชานี้ สนใจศึกษาวิถีชีวิตพื้นบ้าน หรือ เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเรื่องพื้นบ้านเป็นสำคัญ^๓

องค์กรของรัฐส่วนกลางที่ดูแลศิลปินพื้นบ้านอย่างใกล้ชิดตามภารกิจขององค์กร คือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติที่เป็นองค์กรระดับกรม ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้พัฒนาขึ้นเมื่อประมาณเกือบ ๒๕ ปีที่ผ่านมา โครงการสำคัญที่ส่งผลต่อการอุปถัมภ์ค้ำชูศิลปินพื้นบ้านอย่างเป็นทางการคือ "โครงการส่งเสริมผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม" ซึ่งได้ดำเนินการมาตั้งแต่ ปี พ.ศ.๒๕๒๓ เป็นต้นมา

โครงการนี้มีประเด็น สำคัญดังนี้^๔

^๑สารนครศรีธรรมราช ชีวิตและงานหนังสือพิมพ์ทั่ว บุญขวัญ
 สารนครศรีธรรมราช น.ย.๔๑ หน้า ๕๘

^๑วิมล คำศรี คติชนวิทยาศึกษา หน้า ๘๖.

^๒สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม ๒๕๕๐ หน้า ๒๑๒-๒๑๗

เพลงบอกลีลา ต่างเวที ต่างวัย
ต่างผู้ให้การอุปถัมภ์ค่าย

**โครงการส่งเสริมผู้มีผลงานดีเด่น
ทางด้านวัฒนธรรม**

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

หลักการและเหตุผล

พระราชบัญญัติสำนักงานคณะกรรมการ

วัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๒๒ ได้กำหนด
ภาระหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรม
ไว้หลายประการ และประการหนึ่งได้กำหนดไว้
ในมาตรา ๕(๑) ว่า มีหน้าที่จัดทำโครงการและ
แผนงานส่งเสริมและพัฒนาเกี่ยวกับวัฒนธรรม
แห่งชาติ มาตรา ๕(๕) ว่ามีหน้าที่ริเริ่มและเร่งรัด
ให้มีการส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรม ที่จะเป็น

ประโยชน์ในการศึกษา เศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ระหว่างประเทศ ประกอบกับได้กำหนดนโยบาย การยกย่องและเผยแพร่ภูมิปัญญาไว้ในแผนพัฒนา วัฒนธรรมในช่วงแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ ๗ (พ.ศ.๒๕๓๖-๒๕๓๘) มาตราการ ข้อ ๓.๓ ว่าส่งเสริมเชิดชู ภูมิปัญญาของปราชญ์และ ศิลปินทุกสาขาให้เป็นที่รู้จักและยอมรับอย่าง แพร่หลาย เพื่อเป็นแบบอย่าง และเกิดแรงเสริมให้ ประชาชนมีความภูมิใจมั่นใจในความคิดศักยภาพของ บรรพบุรุษและของตนเอง

ในการส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมไทย ให้ประจักษ์ชัดขึ้นนั้น จะต้องมีการสืบค้นบรรพบุรุษ ไทย ทั้งในอดีตและปัจจุบันซึ่งเป็นผู้สร้างสรรค์ผลงาน อันทรงคุณค่าทั้งด้านศิลปะและวัฒนธรรมเพื่อ ประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติบุคคลผู้สร้างสรรค์งาน ดังกล่าวให้ปรากฏต่อสาธารณชน อันจะเป็นการเสริม สร้างขวัญและกำลังใจ เป็นแรงเสริมให้บุคคลที่ได้รับการ ยกย่องเชิดชูเกียรติมีพลังที่จะสร้างสรรค์และ เผยแพร่เพื่อให้เกิดการสืบสานงานด้านวัฒนธรรม ต่อไปในอนาคต

ในปัจจุบันยังไม่มีหน่วยงานใดที่ส่งเสริม ให้กำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ทางวัฒนธรรมที่ดีเด่น ให้ปรากฏต่อสาธารณชน แม้จะมีสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรีที่ยกย่องบุคคลสาขาอาชีพต่างๆ ให้เป็น บุคคลหรือหน่วยงานดีเด่นของชาติก็ตามที่ แต่ก็ ยังไม่ได้เน้นในเรื่องของบุคคลที่ดีเด่นทางด้าน วัฒนธรรมอย่างชัดเจน เพียงแต่ยกย่องบุคคลหรือ หน่วยงานที่มีความดีเด่นหลากหลายในทางกว้างๆ

ด้วยเหตุนี้ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรม แห่งชาติ จึงได้จัดทำโครงการส่งเสริมผู้มีผลงานดีเด่น ทางด้านวัฒนธรรมขึ้น เพื่อสืบค้นสรรหาและยกย่อง เชิดชูเกียรติบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม ให้ปรากฏแก่เกียรติภูมิของแผ่นดินสืบไป โดย

สอดคล้องกับนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติในหมวด ๔ เรื่องที่ควรพัฒนาในวัฒนธรรมไทย ข้อ ๔.๖ (การ อนุรักษ์พัฒนามรดกทางวัฒนธรรมทั้งด้านวัตถุและ จิตใจฯ) ข้อ ๔.๗ (เรื่องการรักษาภาพลักษณ์ ชื่อเสียงและเกียรติภูมิของวัฒนธรรมไทย) ทั้งยังสอดคล้องกับนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติใน หมวด ๕ (วิธีการในการรักษา ส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรม) ข้อ ๕.๒ ซึ่งระบุถึงการยกย่องเชิดชูเกียรติศิลปิน และบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมและ ข้อ ๕.๓ (การเผยแพร่และการประชาสัมพันธ์ คือ การ จัดกิจกรรม หรือดำเนินการเพื่อนำวัฒนธรรมไปสู่ ประชาชนทางสื่อมวลชนทุกรูปแบบ เช่น การจัด พิมพ์เอกสารเผยแพร่ การจัดรายการโทรทัศน์และ วิทยุ การใช้สื่อมวลชนประเภทต่างๆ เพื่อความรู้ทาง วัฒนธรรม)

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสรรหาและคัดเลือกบุคคลผู้มีผลงาน ดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมทั่วประเทศ
๒. เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติ ให้เป็นขวัญกำลังใจแก่บุคคลผู้สร้างสรรค์และจรรโลงศิลปวัฒนธรรม
๓. เพื่ออนุรักษ์ส่งเสริมและเผยแพร่ผลงาน ของผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมให้แพร่หลาย และได้รับการสืบสานต่อไป
๔. เพื่อรักษาภาพลักษณ์ ชื่อเสียงและเกียรติ ภูมิของวัฒนธรรมไทยในชุมชนโลก ตามนโยบาย วัฒนธรรมแห่งชาติ หมวด ๔ (เรื่องที่ควรพัฒนาใน วัฒนธรรมไทย) ข้อ ๔.๗
๕. เพื่อเผยแพร่ประวัติชีวิตและผลงานดีเด่น ทางด้านวัฒนธรรมของผู้มีผลงานดีเด่นทางด้าน วัฒนธรรม ตามนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ ข้อ ๕.๓
๖. เพื่อดำเนินการตอบสนองวัฒนธรรม แห่งชาติ (ที่อ้างถึงในหลักการและเหตุผลทุกหมวด ทุกข้อ)

เป้าหมาย

๑. ด้านปริมาณ (กิจกรรม/ปริมาณ = หน่วย /พื้นที่)

๑.๑ กัดเลือกบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมที่มีการสร้างสรรค์ผลงานอันทรงคุณค่าเป็นที่ยอมรับของสังคมอย่างน้อยปีละ ๒๐ คน

๑.๒ ประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมปีละ ๖ สาขา ได้แก่

- ๑.๒.๑ สาขาทัศนศิลป์
- ๑.๒.๒ สาขาวรรณศิลป์
- ๑.๒.๓ สาขาศิลปะการแสดง
- ๑.๒.๔ สาขานันทนาการและผู้ที่
คุณประโยชน์ทางวัฒนธรรม
- ๑.๒.๕ สาขาสื่อสารมวลชน
- ๑.๒.๖ สาขาภูมิปัญญาชาวบ้าน

๑.๓ จัดพิมพ์หนังสือเชิดชูเกียรติผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมปีละ ๒,๐๐๐ เล่ม

หมายเหตุ สำหรับปีพุทธศักราช ๒๕๔๑ สาขาการคัดเลือกผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติกำลังดำเนินการปรับปรุง

๒. ด้านคุณภาพ

๒.๑ ผู้ได้รับยกย่องเชิดชูเกียรติให้เป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม มีผลงานปรากฏเป็นที่ยอมรับของสังคม

๒.๒. ได้หนังสือผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมที่มีคุณภาพเป็นองค์ความรู้ที่สามารถอ้างอิงได้

๒.๓ ได้เผยแพร่ผลงานของผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม ต่อสาธารณชนอย่างกว้างขวาง

๒.๔ กระตุ้นให้ชาวไทยรู้สึกรักและหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรมของตนเอง

๓. พื้นที่ในการสรรหากำหนดออกเป็น ๑๒ เขตการศึกษา และศูนย์วัฒนธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่

- ๓.๑ สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา ๑ จังหวัดนครปฐม
- ๓.๒ สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา ๒ จังหวัดยะลา
- ๓.๓ สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา ๓ จังหวัดสงขลา
- ๓.๔ สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา ๔ จังหวัดภูเก็ต
- ๓.๕ สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา ๕ จังหวัดราชบุรี
- ๓.๖ สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา ๖ จังหวัดลพบุรี
- ๓.๗ สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา ๗ จังหวัดพิษณุโลก
- ๓.๘ สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา ๘ จังหวัดเชียงใหม่
- ๓.๙ สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา ๙ จังหวัดอุดรธานี
- ๓.๑๐ สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา ๑๐ จังหวัดอุบลราชธานี
- ๓.๑๑ สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา ๑๑ จังหวัดนครราชสีมา
- ๓.๑๒ สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา ๑๒ จังหวัดฉะเชิงเทรา
- ๓.๑๓ ศูนย์วัฒนธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ๑๕ ศูนย์

วิธีดำเนินการ

- ๑. ประชุมคณะกรรมการอำนวยการเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางการดำเนินงาน
- ๒. ประชุมคณะกรรมการการคัดเลือกผู้มี

ได้รับรางวัลจากผู้ใหญ่ คือ กำลังใจให้สร้างผลงาน

ผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมทั้ง ๖ สาขา เพื่อดำเนินการตามที่คณะอนุกรรมการมอบหมาย

๓. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติแจ้งหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการสรรหาและคัดเลือกผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมไปให้คณะอนุกรรมการวัฒนธรรมจังหวัดทุกจังหวัด สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา ๑-๑๒ และศูนย์วัฒนธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ทุกศูนย์ หน่วยงานและประชาชนทั่วไปที่สนใจทราบ

๔. คณะอนุกรรมการวัฒนธรรมจังหวัดดำเนินการคัดเลือกผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมทั้ง ๖ สาขา สาขาละ ๑ คน (ถ้าผลงานไม่ถึงหลักเกณฑ์ก็ไม่จำเป็นต้องคัดเลือกให้ครบทั้ง ๖ สาขา) เสนอผลการคัดเลือกพร้อมประวัติชีวิตและผลงานไปยังสำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเขตการศึกษา ๑-๑๒ ที่จังหวัดตั้งอยู่ในเขตการศึกษานั้นๆ

๕. สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา ๑-๑๒ และกรรมการสรรหาของศูนย์วัฒนธรรมในเขตกรุงเทพมหานครดำเนินการ

สรรหา และเสนอรายชื่อบุคคลที่สมควรได้รับการยกย่องเป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมในเขตการศึกษา ๑-๑๒ และของศูนย์วัฒนธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร โดยคัดเลือกภายในเขตการศึกษา และของศูนย์วัฒนธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ให้เหลือสาขาละ ๓ คน โดยจัดลำดับคะแนนเพื่อเสนอสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

๖. คณะอนุกรรมการคัดเลือกผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมประชุมคัดเลือกและเสนอรายชื่อให้คณะอนุกรรมการอำนวยการพิจารณาเสนอต่อคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติให้ความเห็นชอบ

๗. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติดำเนินการยกย่องเชิดชูเกียรติและนำผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมเข้ารับพระราชทานเกียรติบัตรประกาศเกียรติคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ของทุกปี

ระยะเวลาดำเนินการ

ระหว่างเดือนตุลาคมถึงเดือนกันยายนของปี

งบประมาณ

งบประมาณ

ฝ่ายศิลปวัฒนธรรมแห่งชาติและผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม ส่วนส่งเสริมวัฒนธรรมไทยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

๑. คณะอนุกรรมการวัฒนธรรมจังหวัดทุกจังหวัด
๒. สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา ๑-๑๒
๓. ศูนย์วัฒนธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร
๔. ส่วนส่งเสริมวัฒนธรรมไทย สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

การประเมินผล

๑. ประเมินผลจากการดำเนินการ จากแบบสรุปผล
๒. ประเมินจากแบบสอบถาม
๓. ประเมินจากเอกสารการสัมมนาวิชาการ
๔. ประเมินจากจำนวนผู้ร่วมงานเชิงรุกและผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมจากการสังเกตและแบบแสดงความคิดเห็น

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. บรรพบุรุษไทยทั้งในอดีตและปัจจุบันได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติตามวัตถุประสงค์ของโครงการ
๒. ผู้สร้างสรรค์ผลงานด้านวัฒนธรรมไทย มีกำลังใจในการสร้างสรรค์ผลงานใหม่ๆ
๓. ประชาชน เยาวชน และผู้สนใจมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม ในชาติของตน และเกิดความรักความหวงแหนในวัฒนธรรมของชาติพันธุ์

แห่งตน

๔. ประชาชนได้รับทราบผลงานและชื่นชมในภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมของคนไทยผ่านสื่อมวลชน

แนวปฏิบัติเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ

๑. สรุปผลการดำเนินโครงการ
๒. ปรับปรุงการดำเนินโครงการให้ดียิ่งๆ ขึ้น
๓. นำผลจากการสัมมนากำหนดแนวทางในการบริหารต่อไป
๔. เผยแพร่ผลการดำเนินงานต่อหน่วยงานภายในและภายนอก
๕. เสนอให้ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม ได้มีโอกาสถ่ายทอดผลงานผ่านโครงการส่งเสริมผลงานศิลปวัฒนธรรมแห่งชาติและผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม

ผลพวงจากการสนับสนุนศิลปวัฒนธรรมโดยอาศัยโครงการดังกล่าวนี้ ทำให้เพลงบอกเนตรชลาทัศน์ เป็นศิลปวัฒนธรรมดีเด่น และเพลงบอกสร้อยเสียงเสนาะ (สร้อย ดำแจ่ม) เป็นศิลปวัฒนธรรมดีเด่น

นอกเหนือจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งเป็นองค์กรของรัฐในส่วนกลางแล้ว ปัจจุบันเรามีองค์กรของรัฐในระดับจังหวัดคือ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัด ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมอำเภอ และสถาบันการศึกษา ตลอดจนองค์กรของรัฐ ทุกส่วนล้วนมีบทบาทสำคัญในการอุปถัมภ์ค้ำชูศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านทั้งสิ้น จึงน่าจะเป็นที่คาดหวังได้ว่า ศิลปินเพลงบอกเมื่อนครศรีธรรมราช จะได้รับการสนับสนุนส่งเสริมมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

๓. องค์กรเอกชน

ในสภาวะการณปัจจุบันองค์กรเอกชนเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ทั้งที่เป็นมูลนิธิ สมาคม ชมรม

เพื่อแสดง มีผู้ดู และมีผู้อุปถัมภ์ค้ำชู ศิลปินจึงจะอยู่คู่สังคม

สโมสรและกลุ่มสนใจต่างๆ รัฐเปิดโอกาสให้องค์กรเอกชนเหล่านี้ได้มีบทบาท และมีส่วนสำคัญในการอุปถัมภ์ค้ำชู และส่งเสริมศิลปินพื้นบ้านทุกประเภท จากข้อมูลของสำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า เมืองนครศรีธรรมราช มีองค์กรเอกชนจำนวนมากมาย หากศิลปินพื้นบ้านได้รับการอุปถัมภ์ค้ำชูเพียงคณะละหนึ่งองค์กรเอกชน ศิลปินก็จะมีพลังสร้างสรรค์ผลงานศิลปะมาบริการสังคมได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

๔. นักจัดรายการและปัจเจกชนผู้สนใจ ศิลปินพื้นบ้าน

นักจัดรายการที่เคยช่วยอุปถัมภ์ค้ำชู ศิลปินพื้นบ้าน ซึ่งบรรดาศิลปินพื้นบ้านต่างรู้จักกันดี ในเมืองนครศรีธรรมราช เมื่อประมาณยี่สิบปีที่ผ่านมามีอยู่หลายท่าน เช่น นายพ่วง ช่วยคงทอง นายถวิล บุญช่วย และนายเจริญ กลิ่งทอง เป็นต้น บุคคลเหล่านี้ล้วนมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมให้ศิลปินพื้นบ้านได้สร้างสรรค์ผลงานบริการชุมชนทั้งสิ้น ยิ่งไปกว่านั้น บริษัท ห้างร้านต่างๆ ก็หันมาสนใจศิลปินพื้นบ้านและให้การสนับสนุนส่งเสริม

ศิลปินพื้นบ้านในรูปแบบต่างๆ มากกว่าแต่ก่อน นอกจากนี้ยังมีปัจเจกชนที่มีจิตวิญญาณแห่งวัฒนธรรมพื้นบ้าน คอยอุปถัมภ์ค้ำชู และคอยสนับสนุนส่งเสริมศิลปินพื้นบ้านอยู่อย่างต่อเนื่องอีกหลายท่าน ดังเช่น ท่านรองผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช ท่านสงวน จันทรอักษร ท่านวิชม ทองสงค์ ท่านประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช (อ.สมพุทธ ชูระเจน) ท่านประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอปากพนัง (พ.ต.อ.ดร.ผ่อง เลือเทพ) ท่านกำนันแหบทองคำ (กำนันเนื่อง ศรีสวัสดิ์) ท่านสมาชิกสภาเทศบาลนครนครศรีธรรมราช (อ.สติชัย ไชยรัตน์) ฯลฯ

เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยการสนับสนุนส่งเสริมการเล่นเพลงบอกเมืองนครศรีธรรมราช ในอดีตกับปัจจุบันแล้วเห็นว่า ปัจจุบันมีช่องทางค่อนข้างมากกว่าอดีต น่าจะเป็นที่คาดหวังได้ว่า ในทศวรรษนี้จะเป็นทศวรรษที่มีคุณค่าและความหมายต่อศิลปินพื้นบ้าน โดยเฉพาะเพลงบอกทุกถิ่นทุกพื้นที่อย่างป็นรูปธรรมสามารถสร้างความเข้มแข็งให้แก่ตนเอง ครอบครัว และชุมชนได้สมบูรณ์เต็มศักยภาพ